

Momentplanering: Nationalekonomi

i

Ekonomi, hushållning med knappa resurser, har varit centralt mänsklighetens liv och leverne genom alla år. För de allra flesta människor och stater har det handlat om att säkra sin försörjning, men med världshandelns framväxt och den ekonomiska liberalismens genomslag har ekonomi blivit en hel vetenskap.

Under momentet ska vi återanvända oss och fördjupa tidigare kunskaper om marknadskrafterna, betydelsen av handel och ekonomisk politik, utifrån några centrala teorier och modeller.

Schema

	Måndag	Onsdag
39	Momentintroduktion + merkantilism	Merkantilism + klassisk nationalekonomi, utbud- och efterfrågemodellen
40	Teorin om komparativa fördelar	Marxismen
41	Keynesianism	Arbete med instuderingsmaterial
42	Monetarism + tillväxten och miljön	Resurs
43	KUNSKAPSTEST	

Material

Almgren, Hans & Höjelid, Stefan & Nilsson, Erik, *Reflex 123 Samhällskunskap för gymnasieskolan*, Malmö, 2012, s 375-408

Utdelat material, genomgångar

Styrdokument

Mål

Under momentet ska följande utvecklas:

1. Kunskaper om demokrati och de mänskliga rättigheterna såväl de individuella som de kollektiva rättigheterna, samhällsfrågor, samhällsförhållanden samt olika samhällens organisation och funktion från lokal till global nivå utifrån olika tolkningar och perspektiv.
2. Kunskaper om historiska förutsättnings betydelse samt om hur olika ideologiska, politiska, ekonomiska, sociala och miljömässiga förhållanden påverkar och påverkas av individer, grupper och samhällsstrukturer.
3. Förmåga att analysera samhällsfrågor och identifiera orsaker och konsekvenser med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder.
4. Förmåga att söka, kritiskt granska och tolka information från olika källor samt värdera källornas relevans och trovärdighet.

5. Förmåga att uttrycka sina kunskaper i samhällskunskap i olika presentationsformer.

Centralt innehåll

Nationalekonomiska teories framväxt och genomslagskraft utifrån historiska villkor och motsättningar, till exempel merkantilism, ekonomisk liberalism, marxism, keynesianism och monetarism. Frågor om tillväxt, makt, inflytande, ett hållbart samhälle, miljö och resursfördelning i relation till de ekonomiska teorierna.

Kunskapskrav

E: Eleven kan översiktligt redogöra för några centrala teorier och översiktligt diskutera deras styrkor och svagheter. Dessutom kan eleven översiktligt redogöra för hur teorierna påverkar nutidens ekonomiska, politiska och sociala förhållanden samt hur dessa förhållanden kan förstås utifrån teorierna.

Eleven kan analysera komplexa samhällsfrågor och identifiera orsaker och konsekvenser. I analysen använder eleven med viss säkerhet samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder. Eleven diskuterar översiktligt orsakerna samt politiska, ekonomiska och sociala konsekvenser av olika lösningar på samhällsfrågor. Eleven kan ge enkla argument för sina ståndpunkter och värderar med enkla omdömen andras ståndpunkter.

C: Eleven kan utförligt redogöra för några centrala teorier och utförligt diskutera deras styrkor och svagheter. Dessutom kan eleven utförligt redogöra för hur teorierna påverkar nutidens ekonomiska, politiska och sociala förhållanden samt hur dessa förhållanden kan förstås utifrån teorierna.

Eleven kan analysera komplexa samhällsfrågor och identifiera orsaker och konsekvenser. I analysen använder eleven med viss säkerhet samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder samt värderar dem med enkla omdömen. Eleven diskuterar utförligt orsakerna samt politiska, ekonomiska och sociala konsekvenser av olika lösningar på samhällsfrågor. Eleven kan ge välgrundade argument för sina ståndpunkter och värderar med enkla omdömen andras ståndpunkter.

A: Eleven kan utförligt och nyanserat redogöra för några centrala teorier och utförligt och nyanserat diskutera deras styrkor och svagheter. Dessutom kan eleven utförligt och nyanserat redogöra för hur teorierna påverkar nutidens ekonomiska, politiska och sociala förhållanden samt hur dessa förhållanden kan förstås utifrån teorierna.

Eleven kan analysera komplexa samhällsfrågor och identifiera orsaker och konsekvenser. I analysen använder eleven med säkerhet samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder samt värderar dem med nyanserade omdömen. Eleven diskuterar utförligt och nyanserat orsakerna samt politiska, ekonomiska och sociala konsekvenser av olika lösningar på samhällsfrågor. Eleven kan ge välgrundade och nyanserade argument för sina ståndpunkter och värderar med nyanserade omdömen andras ståndpunkter.

Instuderingsfrågor och övningsuppgifter

I. Övningsuppgift: Utbud- och efterfrågemodellen (bifogas i slutet)

II. Övningsuppgift: Antag att världen består av två länder, Sverige och Danmark, och att endast två varor produceras: bacon och potatis. Antag vidare att Sverige har fördel i produktionen av båda dessa varor. Visa med hjälp av teorin om komparativa fördelar hur båda länder kan tjäna på specialisering och handel.

	Sverige	Danmark
1 kg bacon	8 timmar	12 timmar
1 kg potatis	9 timmar	10 timmar

1. Vad kännetecknar merkantilism?
2. Ge exempel på hur merkantilistisk politik kunde se ut i praktiken i form av olika handelshinder.
3. Varför fick merkantilistiska idéer ett uppsving från slutet av 1800-talet och fram till världskrigens tid?
4. Ge exempel från tre olika länder som bedrivit merkantilistisk politik från 1945 och framåt.
5. Beskriv grunderna för Adam Smiths idéer i "Nationernas välstånd" (1776). Tänk att du ska motivera för Sveriges konung Gustav III varför frihandel är att föredra framför merkantilism.
6. Hur är den klassiska nationalekonomin besläktad med liberalismen?
7. Vad är bakgrunden till marxismens framväxt?
8. Beskriv kärnan i den kritik som Marx & Engels riktade mot det kapitalistiska samhället.
9. Marxisterna delade sig i två läger utifrån vilken metod man ansåg vara lämpligast för att stoppa orättvisorna i kapitalismen. Hur skiljde sig metoderna och vilka politiska ideologier utvecklades dessa metoder till?
10. Varför är det svårt att få planekonomi att fungera?
11. Beskriv huvuddragen i keynesianismen.
12. Vilken betydelse fick Keynes teori för USA efter depressionen?

13. Vad innebär kontracyklisk finanspolitik?
14. Vad innebär multiplikatoreffekten?
15. Förklara relationen mellan inflation och arbetslöshet med hjälp av Philipskurvan. Förklara också hur modellen användes av olika politiska ledare.
16. Vad är stagflation? Varför var 1970-talets stagflation en sådan överraskning?
17. Vad innebär monetarism?
18. Milton Friedman och Chicagoskolan hade en annan syn på hur staters ekonomi skulle skötas: hur skiljde sig deras syn från Keynes?
19. Visa med hjälp av utbuds- och efterfrågemodellen hur penningmängden påverkar prisnivåerna (inflationen).
20. Visa med hjälp av Philipskurvan och NAIRU, hur Friedman och Chicagoskolan argumenterade mot alltför expansiv finanspolitik.
21. Beskriv målkonflikten mellan tillväxt och miljö. Vilka olika lösningar presenterar ekonomerna: jämför nyklassiska ekonomer och miljöekonomer.
22. Visa med hjälp av utbud- och efterfrågemodellen hur vi skulle kunna få ner utsläppen genom att sätta ett pris på dem. (Eklunds modell)
23. Diskutera kapitalismen idag: vilka övergripande problem finns? Vilken betydelse har Smith, Keynes och Friedman för världsekonomin och den ekonomiska politiken idag?

Kan du begreppen?

Utbud, efterfrågan, jämviktspris, priselasticitet, utbudsöverskott, efterfrågeöverskott, absoluta fördelar, komparativa (relativa) fördelar, kapitalism, merkantilism, handelshinder, tull, klassisk nationalekonomi, laissez-faire, fri konkurrens, frihandel, marknadsekonomi, liberalism, historiematerialism, produktionsförhållanden, mervärde, proletärer, kommunism, reformistisk socialism/socialdemokrati, planekonomi, lågkonjunktur, högkonjunktur, finanspolitik, kontracyklisk finanspolitik, multiplikatoreffekten, inflation, arbetslöshet, stagflation, monetarism, penningpolitik, the non-accelerating inflation rate of unemployment (NAIRU), grön tillväxt, utsläppsrättigheter

Övningsuppgift I: Utbuds- och efterfrågemodellen

1. Visa (rita och förklara) med hjälp av utbud- och efterfrågemodellen hur jämviktspris uppnås på marknaden för en vara. *Glöm inte att ange vad de olika axlarna i modellen står för.*

- a. Förklara varför kurvorna lutar som de gör.

- b. Förklara varför priset inte kan vara högre eller lägre än jämviktspriset.

2. Visa och förklara hur efterfrågekurvans lutning kan variera på grund av en varas pris- eller inkomstkänslighet (elasticitet). Ge exempel på en prisokänslig vara.

3. Visa och förklara med hjälp av utbuds- och efterfrågemodellen vad som händer med jämviktspriset, p^* , och produktionsmängd, q^* , när
- a. larmrapporter hävdar att lakritsbåtar ökar cancerrisken (marknaden för lakritsbåtar)

- b. hälften av världens oljeproducerande länder stoppar sin oljeexport till omvärlden (marknaden för olja)

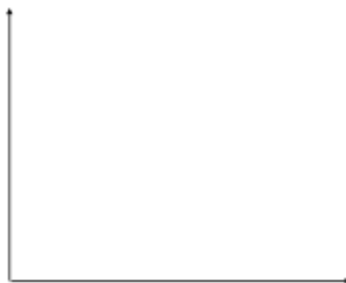
- c. Kaffe visar sig motverka hjärt- och kärlsjukdomar (marknaden för kaffe)

4. Visa och förklara med hjälp av utbuds- och efterfrågemodellen en förklaring hur arbetslöshet uppstår när lönerna pressas upp på arbetsmarknaden.

5. Rita upp en utbuds- och efterfrågemodell som visar på marknaden för bostäder i Stockholms stad på kort sikt: antag att utbudet är konstant (det finns varken plats eller tid att bygga), medan det samtidigt sker en inflyttning av 35.000 personer (efterfrågeökning). Visa och förklara vad som händer med priserna på bostadsmarknaden.

b. Om vi bortser från det rent ekonomiska, vad tror du konsekvenserna blir för Stockholm om det inte byggs fler bostäder?
